

İşıq və nur gözəllik, xeyirxahlıq müəssəməsidir. Bu keyfiyyətləri özündə birləşdirən adamlar isə – Allahın sevimli bəndəsidir, öz ömründən qat-qat və uzun şərəfli ömür yaşamağa haqqı olanlardır. Akademik Zərifə xanım Əliyeva kimi...

Ötən əsrdə torpəbaşovlar, hacibəyillər, şadlinskilər, rəfibəyillər, bədəlbəyillər, şaxtaxtinskilər kimi ailələr Azərbaycanın ictimai-siyasi, mədəni həyatında mühüm rol oynamış və dərindən izlər qoymuşlar. Bu sırada akademik Zərifə xanım Əliyevanın ləyaqətli təmsil etdiyi Əliyevlər ailəsinin də şərəfli yeri vardır.

Tibb elmində gur çıraq kimi şölələnen Zərifə xanım Əliyeva fitri istedadla malik alim, Ulu Tanrının xalqımıza bəxş etdiyi heyratəmiz dərcədə pak və nadir insan idi. Geniş dünyagörüşü, yüksək ziyalılığı, tədqiqatçılıq bacarığı ilə hamının rəğbətini qazanmış Zərifə Əliyevanın mənalı ömür yolu hər bir azərbaycanlı, elm adamı və tibb işçisi üçün əsl həyat və mədəniyyət dərəsi, kamillik və müdriklik məktəbidir. Azərbaycan tibb elminin, xüsusilə onun az inkişaf etmiş oftalmologiya sahəsinin inkişafında müstəsna xidmətləri olan Zərifə xanım yorulmaz fəaliyyəti ilə insanlara xoşbəxtlik, çöhrələrə nur, gözlərə işıq bəxş edib. Onun şərəfli əlləri ilə minlərlə xəstə müalicə olunub.

Zərifə xanım Əliyeva görkəmli alim olmaqla yanaşı, həm də kövrək qəlblə insan, qayğıkeş həyat yoldaşı, övladlarına gözəl tərbiyə verən mehriban ana olub. Dünya tibb elminə əvəzolunmaz töhfələr vermiş görkəmli oftalmoloq alim Zərifə xanım Əliyeva Tanrının əbədiyaşarlıq haqqı verdiyi seçilmişlərdəndir.

Zərifə xanım çox mükəmməl bir şəxsiyyət olmuş, gözəl, yaraşıqlı qadın, qayğıkeş həyat yoldaşı, mehriban ana, humanist həkim, fədakar alim, sevimli müəllim kimi xatirələrdə silinməz izlər qoymuşdur. Onun nəsil şərəfini Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan İrəvanın əsliyədə mühitində sayılıb– seçilən bir ailəyə bağlandı. Ata babası Məmmədkarim Qurbanlı oğlu da, ana babası İbrahim boy Süleymanbəyov da İrəvanın məşhur əsilzadələrindən idilər.

Təəssüf ki, Məmmədkarim Qurbanlı oğlunun İrəvan yaxınlığındakı Hamam-1 kəndindəki müktəbi də, İbrahim boy Süleymanbəyovun İrəvandanı göz oxşayan imarətini də 1918-ci ildə erməni-daşnak quldurları tərəfindən qəsb olundu, dağıdıldı. O torpaqların özü qədər gözəl, xeyirxah olan sakinləri dədə-baba yurdlarından didərgin düşüldülər və bir daha doğma ocaqlarına qayıda bilmədilər. Daşnakların azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdiyi soyqırımını Zərifə xanımın atası Əziz Əliyevi 1918-ci ildə Sankt-Peterburqdakı təhsilini yarıldığı qoyub İrəvanda təqiblərə məruz qalmış ailəsinin Şah-taxtı kəndinə köçürməyə məcbur etdi. Məhz burada 1923-cü il aprelin 28-də Zərifə xanım dünyaya göz açdı. 1923-cü ilin may ayında Əziz Əliyev Bakıya köçdü və sonrakı taleyini bu böyük şəhərlə bağladı.

Fövqəladə ağılı, istedadı, biliyi və çalışqanlıq sayəsində öz adını Azərbaycanın səhiyyə və dövlətçilik tarixinə qızıl hərflərlə yazdırmış professor Əziz Əliyevin digər övladları kimi Zərifə xanım da yüksək mədəniyyət və ailə tərbiyəsi görmüş, təhsil almış, elm öyrənmiş, öz peşəsinin dərindən bilicisi kimi xalqına ləyaqətli xidmət etmiş, insanların hürmətini və sevgisini qazanmış, görkəmli alim, ictimai xadim kimi respublikamızın hüduudlarından kənar da tanınmış və sevilmişdir. Heç şübhəsiz ki, bu uğurların əsasında soy-kökədən gələn istedadla yanaşı, ailə ənənələrindən doğan çalışqanlıq, məsuliyyət, məqsədyönlülük, daxili intizam və mədəniyyət dayanırdı.

İrəvanın kübar-ziyalı mühitindən qaynaqlanan ailə ənənələri görkəmli dövlət xadimi və səhiyyə təşkilatçısı professor Əziz Əliyevin Bakıda, Cənubi Azərbaycanda, Dağıstanda, Moskvada yaşadığı illərdə dostluq etdiyi Azərbaycanın və o vaxtki SSRİ-nin tanınmış ziyalıları, elm və

mədəniyyət xadimlərinin təsiri ilə daha da zənginləşmişdir.

Burada Əziz Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr edilmiş təntənəli gecədə ümummilli lider Heydər Əliyevin nitqindəki fikirləri xatırlatmaq yerinə düşərdi: “Bütün tibb professorları onun dostları idi. Onların çoxunu o hazırlayıb irəli çəkmişdi. Azərbaycan incəsənəti və ədəbiyyatının Üzeyir Hacıbəyov, Müslüm Məqoməyev, Bülbül, Niyazi, Səməd Vurğun, Süleyman Rüstəm, Qara Qarayev və bir çox başqaları kimi görkəmli xadimləri ilə onun çox yaxın, mehriban, ailəvi münasibətləri vardı.”

Akademik Zərifə xanımın həkimlik sənətini seçməsi də ailə ənənəsi ilə əlaqədar olmuşdur. Atası Əziz Əliyev, əmisi Ziyad Əliyev, qardaşları Tamerlan və Cəmil, bacısı Ləzifə xanım ilə yanaşı, bibiləri Göycək xanım, Şamama xanım Ələsgərovalar, bibisi oğlanları Qurban Əliyev (o, uzun illər respublikamızın ali və orta ixtisas təhsili naziri olmuşdur), Yusif Əliyev görkəmli həkim, səhiyyə təşkilatçısı və tibb alimləri olmuşlar.

Atalarının həkim və böyük səhiyyə təşkilatçısı olması, ailədəki nüfuzlu övladlarının peşə seçimində mühüm rol oynadı. Qardaşları Tamerlan və Cəmil də həkim oldular. Zərifə xanımın böyük qardaşı Tamerlan Əliyev (1921-1997) respublikamızın ən yaxşı endokrinoloqlarından biri idi. Atasının yoluna sadiq qaldı, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureatı, tibb elmləri doktoru, professor kimi adlar aldı. Görkəmli alim 250-dən çox elmi əsərin, 12 monoqrafiyanın, dərslək və dərslər vəsaitlərinin müəllifi idi.

Zərifə xanımın tələbəlik və gənclik illəri ağır müharibə dövrünə düşsə də, onun atasının yüksək dövlət vəzifələrində çalışması, heç şübhəsiz ki, bu ailənin üzvlərinin statusu başqalarından fərqlənmiş, bu üstünlüyü hiss etdirmir, bəlkə heç özü də hiss etmirdi. Onun tələbə yoldaşlarının çoxsaylı xatirələri bunu söyləməyə əsas verir. Səbəb isə çox sadə idi. Əsilzadə nəcabəti, ailə tərbiyəsi və şəxsi keyfiyyətlər. Məhz bu xarakter Zərifə xanımın bütün həyatı boyu onu müşayiət etdi, onu milyonlarla insana sevdirdi. Əbəs yerə demirlər ki, insanın böyüklüyü onun sadəliyindədir. Tabib, müəllim, alim, ictimai xadim kimi qazandıqı şöhrətinin ən yüksək zirvədə olduğu vaxtlarda da akademik Zərifə xanım Əliyeva belə də qaldı: qayğıkeş, mehriban, gülürlü, xeyirxah...

İnsan ətraf mühitdən qəbul etdiyi informasiyanın 80 faizini görmə orqanı – gözləri vasitəsilə alır. Buna görə də göz insanın duyğu orqanlarının ən əhəmiyyətli və bəzi gözlərinə işıq düşməsi onun sürətli inkişafı onun nəzərindən yayınmadı. Müharibə tibbinin cərrahiyyə sahəsinə böyük tökmən vermişdi, ağılasız əməliyyatlar həyata keçirilirdi. Professorlardan biri demişdi ki, cərrahiyyə – müharibələrdən doğmadır. Haqiqətən müharibədən sonra tibbin, xüsusilə cərrahiyyənin misilsiz inkişaf etməsi bunun əyani təsdiqi idi.

Zərifə xanım Moskvada iki il yaşadı, elmi işçi kimi püxtələşdi. Özüne elmi mühitdə çoxlu dost tapdı, onlara bağlandı, bəziləri ilə sonralar müştərak tədqiqatlar apardı, kitablar çap etdirdi. Belə dostların aksəriyyəti sonralar onun elmi işlərinin rəyçiləri və opponentləri oldular, onun barəsində məqalələr və səmimiyyət dolu xatirələr yazdılar. Məhz Moskvada Zərifə xanımın həyatın və elmin çətin yoluna çıxdı. Bu, böyük həyat, fasiləsiz yüksəliş yolu idi.

1949-cu ildə Bakıya qayıdanda o, artıq yüksək ixtisaslı göz həkəmi idi. Onu Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutuna elmi işçi göndərdilər. Bu, ürəyinə oldu. Azərbaycanda traxoma virusunun qarşısını almaq və sonra isə onun kökünü kəsmək, həm praktik, həm də fundamental araşdırmaların kəşfiyyəti yerdə həyata keçə bilərdi. Zərifə xanım həkimliyi və alimlik fəaliyyətini daha çox ictimai əhəmiyyətli göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktikasına həsr etmişdir. Zərifə xanımın doktorluq dissertasiyası isə artıq sənəyi sürətlə inkişaf edən Azərbaycanda gözün yeni bir spesifik

1947-ci ilin Moskvada gənc mütəxəssis üçün yeni bir aləm oldu. Bəzi problemlər Bakıdakı kimi idi, məsələn, müharibədən qalmış yoxsulluq və qıtlıq, əllilərin sayının çoxluğu. İnsanların aksəriyyəti cəbhədən gəlmişdi. Çünki həm təzə libas yox idi, həm də almaq üçün vəsait. Yoxsulluq hər addımda görünürdü. Amma bu, bədbinlik yaratmırdı. Müharibədən sonra insanlarda daha böyük həyat eşqi vardı. Hər yanda tikinti və bərpa işləri gedirdi. Moskva Zərifə xanım kimi gəlmələrlə dolu idi. Böyük, ucuz-bucaqsız ölkənin hər yerindən bura təhsil almağa gəlmişdilər. Ölkədə müasir biliklərin əhəmiyyəti düzgün təyin edilmişdi. İnsanlar metroda belə, əli kitablı idilər, fürsət düşsən kimi hamı kitab oxuyurdu. Ən başlıcası, insanlar arasında səmimiyyət, sabaha inam və ümid var idi. Müharibədən qalıb çıxmış ölkədə belə də olmalı idi.

xəstəliyinə – peşə xəstəliyinə həsr edilmişdir. Ötən əsrin 60-70-ci illərində Bakı və Sumqayıt regionun ən böyük sənaye mərkəzlərinə çevrilmişdi, burada onlarca neft, maşınqayırma, kimya zavodları fəaliyyət göstərirdi. Bu zavodlarda istehsal edilən, istifadə olunan müxtəlif kimyəvi maddələrin gözə təsirini öyrənilməsi, qarşısının alınması və müalicəsi sahəsində o vaxtki SSRİ miqyasında ilk öncüllərdən biri, bəlkə də birincisi Zərifə xanım olmuşdur.

1979-cu ildə SSRİ miqyasında görkəmli oftalmoloq kimi tanınan alimin həyatında yeni əlamətdar hadisə baş verdi. Zərifə xanımın təşəbbüsü ilə Elmlər Akademiyasının Ə.Qarayev adına Fiziologiya İnstitutunda Azərbaycanda ilk dəfə professional göz xəstəliklərini öyrənen laboratoriya açıldı və Zərifə xanımın onun rəhbəri oldu. Əslində, bu, dünya şöhrətli alimin elmi məktəbi idi. Bu

İşıq, nur və xeyirxahlıq mücəssəməsi

Dünya tibb elminə əvəzolunmaz töhfələr vermiş görkəmli oftalmoloq alim, insanlara nur bəxş edən, həyatlarını işıqlandıran akademik Zərifə xanım Əliyevanın bu gün anadan olmasının 96-cı ildönümüdür. Adı hər zaman fəxrli, sonsuz qürur hissi ilə səslənən akademik Zərifə Əliyeva peşəkar həkim və alim olmaqla yanaşı, həm də görkəmli ictimai xadim idi. O, keçmiş SSRİ Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, Ümumittifaq “Bilik” Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin üzvü olmuş, “Əməkdar elm xadimi” fəxri adına layiq görülmüşdür. Bu adların, mükafatların hər biri qürur, iftixar mənbəyidir. Ən şərəfli isə böyük iftixarla daşdığı Ana adıdır. Azərbaycanda tibbin inkişafına əvəzsiz töhfələr verən görkəmli alim Zərifə xanım Əliyeva gənclərimiz üçün də mənəvi paklıq nümunəsidir. O, insanlara örnək olan mənəvi baxımdan zəngin bir həyat yaşayıb. Zərifə xanım yazıb-yaratdığı dəyərli elmi əsərləri pedaqoqluq şərəfsizə ilə, ideal bir həkim, alim və insan kimi xatirələrdə yaşayır və daim yaşayacaq. O, gözlərinə işıq verdiyi, nur bəxş etdiyi saysız-hesabsız insanların qəlbində əbədi heykəlini ucaldıb.

Zərifə xanımın qəlbinə sadə ailələrdən çıxmış gənclər daha yaxın idi. Onlarla daha tez ünsiyyət bağlayır, dostlaşır və rəfiqə olurdu. Moskvada Zərifə xanımın dövrün məşhur tibb alimləri ilə tanış oldu. Bir də göz cərrahiyyəsinin sürətli inkişafı onun nəzərindən yayınmadı. Müharibə tibbinin cərrahiyyə sahəsinə böyük tökmən vermişdi, ağılasız əməliyyatlar həyata keçirilirdi. Professorlardan biri demişdi ki, cərrahiyyə – müharibələrdən doğmadır. Haqiqətən müharibədən sonra tibbin, xüsusilə cərrahiyyənin misilsiz inkişaf etməsi bunun əyani təsdiqi idi.

Zərifə xanım Moskvada iki il yaşadı, elmi işçi kimi püxtələşdi. Özüne elmi mühitdə çoxlu dost tapdı, onlara bağlandı, bəziləri ilə sonralar müştərak tədqiqatlar apardı, kitablar çap etdirdi. Belə dostların aksəriyyəti sonralar onun elmi işlərinin rəyçiləri və opponentləri oldular, onun barəsində məqalələr və səmimiyyət dolu xatirələr yazdılar. Məhz Moskvada Zərifə xanımın həyatın və elmin çətin yoluna çıxdı. Bu, böyük həyat, fasiləsiz yüksəliş yolu idi.

1949-cu ildə Bakıya qayıdanda o, artıq yüksək ixtisaslı göz həkəmi idi. Onu Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutuna elmi işçi göndərdilər. Bu, ürəyinə oldu. Azərbaycanda traxoma virusunun qarşısını almaq və sonra isə onun kökünü kəsmək, həm praktik, həm də fundamental araşdırmaların kəşfiyyəti yerdə həyata keçə bilərdi. Zərifə xanım həkimliyi və alimlik fəaliyyətini daha çox ictimai əhəmiyyətli göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktikasına həsr etmişdir. Zərifə xanımın doktorluq dissertasiyası isə artıq sənəyi sürətlə inkişaf edən Azərbaycanda gözün yeni bir spesifik

dövrə onun şin və yod istehsalında göz patologiyasına həsr olunmuş iki monoqrafiyası çıxdı və yüksək qiymətlər aldı. Alim virus mənşəli göz xəstəlikləri barədə də qiymətli əsərlər yazdı. Həmçinin göz cərrahiyyəsi, həkim etikasını, gənc kadrların hazırlığı ilə bağlı problemlər onun ömrü boyu narahət edir, bu mövzularda dəyərli əsərlərin yaradılması ilə nəticələnirdi. 1983-cü ildə Zərifə xanım Əliyeva Azərbaycan Elmlər Akademiyasının haqqı üzvi seçildi. Bu, onun elmə verdiyi töhfələr təsdiqi idi.

Yeri gəlmişkən, onu da qeyd etmək istəyirik ki, müasir Azərbaycan oftalmologiyasının inkişafının əsasını qoyanlardan biri də akademik Zərifə xanım Əliyevadır. Milli Oftalmologiya Mərkəzinin binasının tikilməsinin, regionlarda filialların inşası və müasir tibbi avadanlıqla təmin edilməsinin, yetşdirilməsinin... təşəbbüskarı məhz Zərifə xanım olmuşdur.

Zərifə xanım Əliyeva dünyada ilk dəfə olaraq peşə patologiyasını araşdıran elmi-tədqiqat laboratoriyası yaratmış və praktiki olaraq elm almində yeni bir istiqamət – peşə oftalmologiyasının əsasını qoymuşdur. Apardığı tədqiqatların nəticəsi olaraq “Göz yaşının axmasının fiziologiyası”, “Gözün və görmə sinir yolunun yaşla əlaqədar dəyişiklikləri”, “Gözün hidrodinamik sisteminin anatomiya-fizioloji xarakteristikası” və digər monoqrafiyaları göz xəstəliklərinin yaş xüsusiyyətlərinə, “Göz sulanmasının fiziologiyası”, “Göz sulanmasının müasir cərrahiyyə üsulları ilə müalicəsi” və digər monoqrafiyaları isə daktriologiyaya həsr edilmişdir. Z.Əliyevanın digər müəlliflərlə birgə qələmə aldığı fundamental “Terapevtik oftalmologiya”, “Oftalmologiya-nin aktual məsələləri”, “Iridodiaqnostikannın əsasları” və sair kitabları bu gün də oftalmologların ən çox müraciət etdikləri, oxuyub faydalandıqları əsərlərdəndir.

Olduqca humanist və qayğıkeş insan olan Zərifə xanımın həkimliyi və tibbi deontologiyası məsələləri həmişə düşündürmüşdür. O, gənc həkimlərin peşə etikasının düzgün formalaşmasına, tibb işçilərinin peşə fəaliyyəti ilə bağlı problemlərin öyrənilməsinə və həllinə həmişə böyük önəm

tasiyasının əsasını təşkil edib. 1976-cı ildə Q.Helmholts adına Moskva Göz Xəstəlikləri İnstitutunda həmin dissertasiyanın müdafiəsi zamanı Sovet İttifaqının aparıcı alimləri Zərifə xanımın elmi əsərlərini çox yüksək qiymətləndirdilər.

Görmə orqanının peşə patologiyası sahəsində apardığı elmi-tədqiqat işlərinin uğurlu nəticələrinə görə akademik Zərifə Əliyeva keçmiş SSRİ-nin oftalmologiya sahəsində ən mötəbər mükafatı olan SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının M.İ.Averbax adına Mükafatına layiq görülmüşdür. Keçmiş SSRİ-də bu mükafatı alan ilk qadın alim kimi onun adı oftalmologiya elminin tarixinə düşmüşdür. Akademik Zərifə Əliyevanın elmi-tədqiqat işlərinin bir qismi qlaukomanın etimologiyası, diaqnostikası və müalicəsi məsələlərini əhatə edirdi. Onun “Gözün hidrodinamik sisteminin anatomiya-fizioloji xarakteristikası”, “Yaşla bağlı gözün əzəb yollarının dəyişməsi” və digər monoqrafiyaları göz xəstəliklərinin yaş xüsusiyyətlərinə, “Göz sulanmasının fiziologiyası”, “Göz sulanmasının müasir cərrahiyyə üsulları ilə müalicəsi” və digər monoqrafiyaları isə daktriologiyaya həsr edilmişdir. Z.Əliyevanın digər müəlliflərlə birgə qələmə aldığı fundamental “Terapevtik oftalmologiya”, “Oftalmologiya-nin aktual məsələləri”, “Iridodiaqnostikannın əsasları” və sair kitabları bu gün də oftalmologların ən çox müraciət etdikləri, oxuyub faydalandıqları əsərlərdəndir.

Olduqca humanist və qayğıkeş insan olan Zərifə xanımın həkimliyi və tibbi deontologiyası məsələləri həmişə düşündürmüşdür. O, gənc həkimlərin peşə etikasının düzgün formalaşmasına, tibb işçilərinin peşə fəaliyyəti ilə bağlı problemlərin öyrənilməsinə və həllinə həmişə böyük önəm

vermişdir. Onun çoxsaylı məqalələri, çıxışları məhz bu məsələyə həsr olunmuş, “Yüksək etimad” kitabı isə cəmiyyətdə həkimin şəxsiyyət kimi formalaşması prosesinə dəyərli töhfə vermişdir.

Zərifə xanım haqlı olaraq belə hesab edirdi ki, həkimin peşə mövqeyi onun xəstəyə münasibətini müəyyənləşdirən başlıca amildir. “Yalnız o şəxs əsl həkimdir ki, xəstənin ağrılarına məhz özünün ağrıları hesab edir. Belə bir həkim üçün hər dəfə xəstəni qəbul etmək, hər dəfə xəstəliyə düşər olmuş insanla söhbət etmək həm xəstə qarşısında, həm də cəmiyyət qarşısında, ən başlıcası isə öz vicdanı qarşısında əxlaqi məsuliyyət deməkdir”.

Akademik Zərifə Əliyeva səhiyyəyə kədr hazırlığına və həkimlərin ixtisasının təkmilləşdirilməsinə xüsusi həssaslıqla yanaşırdı. Onun birbaşa rəhbərliyi altında cavan alimlərin və həkim-oftalmoloqların böyük bir nəsl yetişmişdir. Zərifə xanım heç zaman gərgin işdən usanmamış, ürəkdan və ilhamla çalışmışdır. Onun həkim kimi fədakarlığı, yüksək vətəndaşlıq məsuliyyəti, səmimiyyəti və qayğıkeşliyi, insanlara və onların problemlərinə göstərdiyi diqqət, faal həyat mövqeyi ona həmkarlarının, yetirmələrinin və xəstələrinin dərindən hörmətini qazandırmışdır.

Özünün zəngin tibb təcrübəsinə və həyat müdrikliyinə əsaslanan Zərifə xanım Əliyeva həkimin xəstə ilə necə davranmağına dair tövsiyələr verirdi. Bu münasibətlərdə həkimin “sözə” müalicə edə bilmək bacarığını ön plana çəkirdi. Onun fikrincə, səhiyyə işçisinin əxlaqının əsaslarını səmimiyyət, xəstəni başa düşmək bacarığı, xeyirxahlıq, təvəzökarlıq, təmənnsizlik təşkil edirdi.

Akademik Zərifə Əliyeva 150-dən artıq elmi əsərin, 10 monoqrafiyanın, 12 sənədləşdirici təklifin, dərslər vəsaitinin müəllifidir. O, onlarca elmlər doktorunun və elmlər namizətinin elmi rəhbəri olmuşdur. Akademik Zərifə xanım Əliyeva oftalmologiya elmində əldə etdiyi tutarlı nailiyyətlərə, xalqımızın sağlamlığı keşiyində dayanan çoxsaylı həkim-oftalmoloqların yetişdirilməsində əvəzsiz xidmətlərə görə Azərbaycanın Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür. O, həmçinin çoxillik elmi, pedaqoji, müalicəvi, ictimai fəaliyyəti nəticəsində qazandıqı uğurlara görə bir sıra orden və medallarla, fəxri fərmanlarla təltif edilmişdir.

Bəlkə də bəşər tarixində nadir şəxslərə qismət olmuşdur ki, dövlət xadiminin övladı, həyat yoldaşı və anası kimi şöhrətini ən ecaz mərtəbəsinə yüksəlsin, lakin özünün qazandıqı insanlıq zirvəsini bütün şən-şöhrətlərdən ucağa tuta bilsin. Ümummilli lider Heydər Əliyev dünyasını vaxtsız dəyişən ömür-gün yoldaşını həmişə böyük məhəbbətlə və ehtiramla xatırlayırdı: “Zərifə xanım çox böyük alim olub. Mən hələ onunla ailə həyatı quranda o, artıq elm yolunda idi, elmlə məşğul idi. Onun elmi fəaliyyəti məlumdur. O, çox istedadlı, çox xeyirxah, çox sadə insan idi. Mən bu barədə çox danışa bilərəm, ailəmin yaşaması, bu günlərə çatması, övladlarının tərbiyəsi üçün və həyatımda onun əvəzsiz rolu üçün mən bu gün Zərifə xanımın məzarı qarşısında baş əyirəm. On keçsə də, onu bir dəqiqə belə unutmuram və unutmayacağam. Mənim övladlarımda bu əhval-rühiyyəyədəndir. Onlar bu əhval-rühiyyə ilə təbliğləniblər, formalaşıblar. Ona görə də bu gün bizim üçün müqəddəs gündür. Bu gün xosbəxt gündür. Çünki bu gün Zərifə xanım kimi böyük bir insanın yer üzünü gölb, mənim həyatımı xoşbəxt edib, mənə gözəl övladlar bəxş edib”.

Ulu öndər Heydər Əliyev xatirələrində deyirdi ki, mən Zərifə xanım kimi həyat yoldaşımın olması ilə xoşbəxt idim. Bu qibtə doğuracaq bir etiraf idi! Üç böyük tarixi şəxsiyyətin həyatında izi olan Zərifə xanım həm də ailə və övlad dəyərliyi ilə yaşadı. Bir də insanlara dünya işığı verən həkim sənətini davam etdirdi, tədqiqatlar apardı. Haqqında oxuduğum sənəd və xatirələrin, məqalə və yazıların hamısında onun sadəliyi, xalq ruhuna və dəyərlərinə bağlılığı barədə heyranlıqla danışılır. Elmi mövqeyinə görə söz və nüfuz sahibi olan məsum insan həmişə öz daxili xarakterinə, tərbiyyə aldığı ailədən əxz etdiyi dəyərlərə sadiq qaldı. Sevincidir haldır ki, görkəmli alimin mənəvi və irsi davamçıları onun işlərini, arzu və ideallarını uğurla davam etdirirlər.

İnsan nə qədər xatırlanırsa, o qədər də yaşayır. Zərifə xanım kimi insanlara nur bəxş edən alim, xoş əməl sahibi olan şəxsiyyətlər heç zaman unudulmur. Onun davamçıları bu gün də akademikinin irsindən faydalanırlar.

Elmar QASIMOV,
Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinin direktoru,
AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor